

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/56>

ПРОТИДІЯ РОЗВИТКУ ВІТРОЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИКИ (ЗЕМЕЛЬНІ, ЕКОЛОГІЧНІ, МІСТОБУДІВНІ, КАДАСТРОВІ АСПЕКТИ)¹

OPPOSING THE DEVELOPMENT OF WIND ENERGY IN UKRAINE: LEGAL ANALYSIS OF PRACTICE (LAND, ENVIRONMENTAL, PLANNING, CADASTRAL ASPECTS)

Григор'єва Х.А., д.ю.н., доцентка,
доцентка кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті здійснюється правовий аналіз практики щодо протидії розвитку вітроенергетики в Україні в земельному, екологічному, містобудівному, кадастровому розрізах. На основі проведеного дослідження можна зробити кілька важливих висновків. По-перше, розповсюдження вітроенергетики в Україні об'єктивно наштовхується на протидію з боку багатьох суб'єктів, права або інтереси яких можуть бути порушені внаслідок розміщення, будівництва та експлуатації ВЕС. Така втілена у судових спорах протидія добре висвітлює існування та подекуди загострення конфлікту різних публічних та приватних інтересів (екологічних, економічних, соціальних). Відповідна практика в Україні ще вибудовується, і в її структуризації, осмисленні та удосконаленні значну роль має відігравати саме юридична наука. По-друге, можна виділити такі основні юридичні стратегії, які використовуються в Україні з метою протидії розміщенню ВЕС: земельна (на підставі порушень земельного законодавства), містобудівна (на підставі порушення містобудівних вимог), екологічна (на підставі порушення екологічних норм), адміністративна (на підставі порушення адміністративного порядку, процедури здійснення тих чи інших дій тощо). Слід наголосити на тому, що екологічна юридична стратегія демонструє низьку ефективність. Однією з причин такої ситуації можна вказати методологію, використану під час розробки законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля. Унаслідок цього еколого-правова стратегія боротьби з ВЕС фактично зводиться до вишукування та доведення наявності формальних порушень у проведенні відповідної оцінки, при цьому існування реальної екологічної загрози, тобто реальний зміст оцінки впливу на довкілля – залишається поза судовим розглядом. По-третє, класифіковано випадки протидії вітроенергетичним установкам залежно від зацікавлених суб'єктів: опір з боку екологів та громадськості; опір з боку приватних осіб; опір з боку конкурентів; опір з боку державних органів. При цьому аналіз практики показав, що місцеві органи державної влади та органи місцевого самоврядування практично не чинять опору розвитку вітроенергетики, а навпаки – часто виступають на стороні інвестора.

Ключові слова: вітроенергетика, вітроелектростанція, альтернативна енергетика, зелена енергетика, енергетичне право, оцінка впливу на довкілля, Державний земельний кадастр, зміни клімату.

The article provides a legal analysis of the practice of countering the development of wind energy in Ukraine in land, environmental, urban planning, and cadastral sections. Several important conclusions can be drawn on the basis of the conducted research. First, the spread of wind energy in Ukraine objectively faces opposition from many subjects whose rights or interests may be violated as a result of the placement, construction and operation of wind turbines. Such opposition, embodied in legal disputes, well illuminates the existence and, in some cases, the aggravation of the conflict of various public and private interests (ecological, economic, social). The relevant practice in Ukraine is still being developed, and in its structuring, understanding and improvement, legal science should play a significant role. Secondly, it is possible to highlight the following main legal strategies that are used in Ukraine to oppose the placement of wind turbines: land (on the basis of violations of land legislation), urban planning (on the basis of violations of urban planning requirements), environmental (on the basis of violations of environmental norms), administrative (on the basis of a violation of the administrative order, the procedure for carrying out certain actions, etc.). It should be emphasized that the environmental legal strategy demonstrates low efficiency. One of the reasons for this situation can be the methodology used during the development of legislation in the field of environmental impact assessment. As a result, the environmental-legal strategy of combating wind turbines actually boils down to finding and proving the presence of formal violations in conducting the appropriate assessment, while the existence of a real environmental threat, i.e. the real content of the environmental impact assessment, remains outside of judicial review. Thirdly, cases of opposition to wind energy installations are classified depending on the interested parties: resistance from ecologists and the public; resistance from private individuals; resistance from competitors; resistance from state authorities. At the same time, the analysis of practice showed that local state authorities and local self-government bodies practically do not resist the development of wind energy, but on the contrary – often take the side of the investor.

Key words: wind energy, wind power plant, alternative energy, green energy, energy law, environmental impact assessment, State Land Cadaster, climate change.

Постановка проблеми. Останні кілька років ознаменувалися бурхливим розвитком вітроенергетики в Україні. Стрімка поява вітроенергетичних об'єктів по всій території нашої держави викликала потребу в спеціальному вивченні комплексних правовідносин, що супроводжують відповідні процеси. Їх детальний аналіз демонструє, що центральною основою виступають саме земельні правовідносини. Це зумовлено, зокрема, тим, що особливістю

розвитку і масштабування вітроенергетики є розширення відповідного землекористування. При цьому для вітроенергетичних цілей можуть знадобитися як відносно незначні площі земель (кілька десятків гектара), так і досить вражаючі території (наприклад, проект будівництва Тилігульської вітроелектростанції у Миколаївській області охоплює 35 тис га).

При цьому слід наголосити на тому, що, незважаючи на свою екологічність, дружність до клімату, заохочення з боку держави, вітроенергетика відчуває різні види юридичної протидії. Особливо добре це проглядається під час вивчення судової практики, аналіз якої дозволяє

¹ Дослідження здійснене в межах виконання проекту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання» за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України (договір № 74/0360 від 01.05.2023 року)

окреслити кілька основних правових стратегій боротьби з «небажаними» вітроелектростанціями (ВЕС) в Україні. На тлі загострення проблем формування та підтримання енергетичної безпеки України під час ведення воєнних дій та на етапі перспективного післявоєнного відновлення, особливо актуалізується виявлення тих реальних проблем, з якими стикається вітроенергетика в Україні. Усвідомлення таких юридичних проблем дозволить формувати ефективні та науково обґрунтовані шляхи їх вирішення з метою оптимізації процесу подальшого розвитку «зеленої» енергетики в цілому та вітроенергетики зокрема.

Стан досліджень. Законодавчі проблеми розвитку альтернативної енергетики в Україні стали предметом наукових досліджень таких учених як С. Д. Білоцький, О. В. Гафурова, Х. А. Григор'єва, М. А. Дейнега, Г. Д. Джумагельдієва, М. М. Заверюха, І. І. Каракаш, К. М. Караканян, О. Б. Кишко-Єрлі, Р. С. Кірін, М. В. Краснова, М. М. Кузьміна, О. І. Кулик, С. А. Оболенська, А. В. Павліга, А. В. Пастух, Є. О. Платонова, Е. Ю. Рибнікова, Ю. М. Рудь, О. М. Савельєва, М. В. Чіпка, І. Є. Чумаченко, Т. Є. Харитоновна та інші. При цьому низка публікацій була присвячена безпосередньо окремим проблемним питанням функціонування вітроенергетики (наприклад, праці В. Е. Голенко [1; 2], Є. О. Платонової [3; 4; 5], К. М. Караханян [6; 7; 8], М. М. Кузьмінної [9; 10], А. В. Павліги [11; 12], О. В. Сушик [13], Ю. С. Дубініна [14] тощо). Однак при цьому досі не було проведено ґрунтового аналізу напрацьованої судової практики відносно протидії будівництву ВЕС в Україні, не класифіковано шляхи такої юридичної протидії, не визначено характерні особливості відповідних правовідносин. Автором започатковано дослідження відповідної проблематики у тезовому форматі [15], однак окреслена тематика вимагає більш розгорнутого аналізу, що обумовило появу цієї публікації.

У зв'язку з цим **метою даної статті** є визначення на основі наукового аналізу судової практики, напрацьованої протягом десятиріччя активного розвитку «зеленої» генерації в Україні (2013 – 2023 роки), основних правових стратегій протидії будівництву ВЕС; а також проведення класифікації спорів щодо розміщення ВЕС та виявлення правової специфіки кожної з окреслених категорій таких спорів.

Вклад основного матеріалу. На хвилі розвитку «зеленої» енергетики в Україні вітроенергетичні об'єкти виникли у багатьох кутках нашої держави. Найчастіше отримання земельних ділянок для їх спорудження відбувається шляхом укладення договорів оренди з органами публічної влади. Однак це не завжди вичерпує усі практичні питання, які супроводжують процес будівництва та функціонування таких об'єктів альтернативної енергетики. Наприклад, ТОВ «Приморська вітроелектростанція – 2» вимушене було укласти більше 100 договорів про встановлення платних строкових сервітутів із приватними власниками земельних ділянок для того, щоб забезпечити собі можливість здійснювати будівництво електростанції, проводити підземні кабелі, прокладати необхідні під'їзні шляхи, обслуговувати обладнання тощо.

Проте сучасна юридична практика демонструє не лише приклади гармонійного поєднання інтересів та догвірного врегулювання питань землекористування у сфері вітроенергетики. У багатьох випадках планування, будівництво та функціонування ВЕС викликає значний опір та відчайдушну протидію. Якщо проаналізувати такі випадки, то можна їх згрупувати у чотири категорії залежно від зацікавлених суб'єктів.

Опір з боку екологів та громадськості. Найяскравішим та zarazом і найгучнішим прикладом такої справи є кейс щодо запланованого будівництва ВЕС на карпатській полонині Боржава. Турецький інвестор в особі ТОВ «Атлас Воловець Енерджи» у 2017 році розпочав збір усіх необхідних документів для будівництва на полонині Боржава ВЕС загальною потужністю 120 МВт. Згідно з проек-

том планувалося облаштування 34 вітряків по 150 метрів заввишки разом із гірськими сполучними дорогами і підземними кабелями на десятки кілометрів уздовж Боржави. Такий масштабний проєкт загрожує знищенням цінної екосистеми полонини. Кілька років триває судове протистояння між інвестором та активною громадськістю. З юридичної точки зору, основним шляхом протидії було обрано визнання протиправним та скасування висновку щодо оцінки впливу на довкілля (ОВД). Аргументація та обрана стратегія боротьби має здебільшого саме еколого-правовий контекст, що є нетиповим для такого роду справ, однак відбувається цілком у контексті загальної тенденції поширення практики судового оскарження порушення екологічних прав в Україні. Не менш цікавою родзинкою цього кейсу є досвід звернення до Постійного Комітету Бернської конвенції у зв'язку з тим, що полонина Боржава віднесена до Смарагдової мережі.

Позивачем стала Громадська організація «Міжнародний інститут людини і глобалістики «Ноосфера», яка вимагала скасувати висновок з ОВД планованої діяльності «Будівництво вітрової електростанції 120 МВт на території Воловецької селищної ради Воловецького району та на території Березниківської, Дусинської, Неліпінської та Тибавської сільських рад (за межами населених пунктів) Свалявського району Закарпатської області», виданий Департаментом екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації ТОВ «Атлас Воловець Енерджи». В обґрунтування позову було покладено порушення процедури ОВД, зокрема, *«порушення процедури громадського обговорення внаслідок безпідставного неврахування результатів участі та зауважень громадськості в процедурі оцінки ОВД; неврахування впливу планованої діяльності на суміжній території Міжгірського району та території природно-заповідного фонду; відсутність у висновку заходів щодо охорони та запобігання знищенню занесених до Червоної книги України видів рослин і тварин; неврахування статусу території планованої діяльності як об'єкта Смарагдової мережі»* [16]. У першій інстанції позов було задоволено [17], в апеляційній – у задоволенні позовних вимог відмовлено [18]. Важливою віхою у розгляді цієї складної справи стало прийняття Постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 13 квітня 2022 року [16], за якою було визнано правомірним висновок ОВД і фактично розблоковано будівництво ВЕС на Боржаві.

Цікаво, що проблема забудови карпатської полонини стала перетином одразу кількох захисних стратегій. Окрім основної – екологічної – яка була проаналізована вище, було додатково застосовано адміністративно-правову. Так, паралельно було оскаржено видачу дозволу на будівництво ВЕС, здійснену Державною архітектурно-будівельною інспекцією занадто поспішно – до моменту вирішення основного спору щодо правомірності висновку ОВД [19].

Іншим прикладом застосування еколого-правової стратегії протидії будівництву ВЕС стала справа щодо зведення такої електростанції на Одещині. Так, Громадська організація «Могутні кияни» звернулася з позовом до ТОВ «Овід Вінд П» та Овідіопольської райдержадміністрації з позовом про визнання протиправним та скасування розпорядження та визнання недійсним договору оренди земельної ділянки для ВЕС. Серед аргументів позову можна виділити основні: а) порушення земельного законодавства у частині зміни цільового призначення земельних ділянок за відсутності висновку ОВД, хоча така оцінка мала проводитися з огляду на те, що на цих територіях наявні особливо цінні ґрунти (ч. 3 ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»); б) всупереч ст. 150 ЗК України викуп земельних ділянок проводився саме Овідіопольською райдержадміністрацією, хоча відповідно до ч. 2 ст. 151 ЗК України погодження матеріалів місць розташування об'єктів на особливо цінних землях

провадиться Верховною Радою України. Рішенням Господарського суду Одеської області у задоволенні позову відмовлено з таких основних підстав: а) позивачем не доведено наявності особливо цінних ґрунтів саме на тих земельних ділянках, на яких планується будівництво ВЕС; б) не доведено порушення спільного інтересу «зацікавленої громадськості», представником якої себе вважає громадська організація – позивач; в) не доведено факт незабезпечення з боку органів державної влади або місцевого самоврядування належного захисту екологічного законодавства, а поданий позов фактично має на меті реалізацію повноважень державного правоохоронного органу, що не відповідає вимогам національного законодавства [20].

У цілому слід визнати, що еколого-правова стратегія протидії будівництву ВЕС не виглядає досить успішною в рамках існуючої судової практики. Зокрема, у судів досі виникають питання щодо належності позивача у випадку звернень екологічних організацій. При цьому єдиним юридичним важелем, який намагаються використати позивачі у справах цієї категорії, стає пошук процедурних помилок і упущень під час проведення ОВД. Тобто величезний пласт змістовних аргументів щодо негативного впливу на екосистему у подібних справах фактично не розглядається і не має належного юридичного значення. Такий підхід в цілому відповідає міжнародній практиці та має свої аргументи. Наприклад, Н. Р. Малишева переконана, що *«обов'язок враховувати пропозиції та зауваження громадськості при прийнятті екологічно важливих рішень, який децю в різних формулюваннях зафіксований у міжнародних договорах України та її законах, у т.ч. у Законі України «Про оцінку впливу на довкілля», повинен тлумачитися таким чином, що всі пропозиції громадськості мають бути вивчені, взяті до уваги (тобто не можуть бути проігноровані чи невмотивовано відхилені) у висновку з ОВД, громадськість при цьому має бути поінформована про врахування її пропозицій або про причини відхилення»* [21, с. 128–129]. Однак на прикладі розвитку вітроенергетики можна простежити, що реалізація сучасного законодавства про ОВД часто зводиться до ритуального проведення певної послідовності процедурних дій, а не до дійсного аналізу екологічного впливу планованої діяльності. У зв'язку з цим, єдине, що можуть ефективно оскаржувати в суді в подібних справах – це порушення процедури проведення ОВД.

Опір з боку приватних осіб. Сучасна структура землекористування не завжди готова до переформування, викликаного необхідністю розгортання інвестиційних енергетичних проєктів. Саме тому вітроенергетика подекуди стає полем зіткнення публічних та приватних інтересів, віднайти баланс яких буває досить важко. У практиці останніх років зустрічаються приклади подібних справ. Так, під час будівництва ВЕС на Миколаївщині один із землевласників суміжної ділянки відмовився укладати договір платного строкового сервіту. Оскільки користувач земельної ділянки, наданої для будівництва ВЕС, не міг використовувати її за цільовим призначенням, сервітут було встановлено у судовому порядку [22].

Аналіз практики показує, що приватні особи найчастіше обирають містобудівну або земельну юридичні стратегії протидії розміщенню ВЕС. Першою ілюстрацією може послужити оскарження групою землевласників містобудівної документації, яка послужила основою для розгортання будівництва масштабної Тилігульської ВЕС на Миколаївщині. Так, землевласники намагалися визнати протиправними та скасувати розпорядження районної державної адміністрації, якими було надано дозвіл на розробку детального плану території та затверджено такий детальный план. Вони переконані, що такий детальный план незаконний, оскільки поширюється на належні їм земельні ділянки. Тобто основною стратегією судового оскарження у цій справі було обрано «містобудівну».

У першій інстанції позов було задоволено [23], однак апеляційним судом таке рішення було змінено [24]. Після касаційного розгляду [25], повернення справи на повторний розгляд в апеляційному суді [26], та перегляду у Верховному Суді було винесено остаточне рішення на користь ВЕС [27]. Аналіз цього рішення дозволяє виокремити кілька важливих аспектів. По-перше, судом було підкреслено, що права власників земельних ділянок не порушуються, оскільки детальний план території не вирішує питання власності чи розпорядження землями. По-друге, у межах нашого дослідження важливо відмітити один з аргументів, наведених позивачами у цій справі, а саме: відсутність відповідно до даних Державного земельного кадастру вільних земельних ділянок площею 35 тис га у вказаній місцевості. При цьому Верховним Судом було наголошено на тому, що 35 000 га – це загальна площа для проєктно-вишукувальних робіт, а безпосередньо під розміщення споруд та будівництво ВЕС передбачено 304 га. Необхідність розроблення детального плану території на площу 35 тис га зумовлено особливостями проєктування майбутньої ВЕС, точковим розміщенням вітряків, що не означає зайняття будівництвом всієї території [27]. По-третє, самі лише посилення позивачів на порушення порядку проведення громадського обговорення детального плану території не доводять протиправності оскаржуваного позивачами акта й самостійно не утворюють об'єкт судового захисту. Тобто процедурні порушення самі по собі не стають підставами для визнання протиправним та скасування рішення державного органу – має бути встановлено, яким чином такі процедурні вади порушують права зацікавлених осіб.

До цієї категорії випадків протидії будівництву ВЕС можна віднести і справи, основна стратегія яких може бути визначена як земельно-правова. Ілюстрацією може послужити спір між ТОВ «Атлас Воловець Енерджи» та ТОВ «Таурис Проперті» на Закарпатті. Так, з метою будівництва уже відомої нам ВЕС на Боржаві ТОВ «Атлас Воловець Енерджи» звернулось до управління Держгеокадастру у Закарпатській області про надання дозволу на розробку проєкту відведення земельної ділянки в довгострокове користування (оренду) орієнтовною площею 1 га із земель сільськогосподарського призначення державної власності для зміни цільового призначення на землі енергетики. Згодом було затверджено детальний план території, відповідно до якого встановлено переважні, супутні і допустимі використання території, містобудівні умови та обмеження, визначено санітарно-захисну зону. Відповідно до даних Державного земельного кадастру земельна ділянка ТОВ «Таурис Проперті» входить до санітарно-захисної зони планованої ВЕС. У зв'язку з цим застосовуються положення ч. 5 ст. 17 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів», відповідно до якої *«проєкт землеустрою щодо відведення земельної ділянки для розміщення об'єкта енергетики, для якого встановлюється спеціальна зона, погоджується лише із власниками чи постійними користувачами земельних ділянок, що знаходяться в межах зазначеної зони»*. На відміну від детального плану території, у документації із землеустрою щодо відведення цієї земельної ділянки жодних охоронних зон чи санітарно-захисних зон не відображено, і погодження у ТОВ «Таурис Проперті» отримано не було. У зв'язку з цим договір оренди земельної ділянки під будівництво ВЕС було визнано недійсним [28].

Опір з боку конкурентів. Об'єктивною особливістю вітроенергетики є залежність від специфічних погоднокліматичних та географічних умов, що обумовлюють доцільність та рентабельність розміщення відповідних енергетичних об'єктів. Саме тому не дивно, що в Україні зустрічаються випадки конкуренції вітроелектростанцій за право виробляти «зелену» енергію на певній території.

Однак, звичайно, спірні вимоги «одягаються» у зовсім інші правові формулювання. Наприклад, на Херсонщині власник діючої ВЕС, занепокоївшись можливою появою конкурента по сусідству, оспорував розпорядження райдержадміністрації, яким було затверджено детальний план території, вказуючи, що цим було порушено його інтереси як землекористувача суміжних земельних ділянок. Тобто теж було обрано містобудівну стратегію опору появі нової ВЕС.

Опір з боку публічних органів. Протидії вітроенергетиці з боку органів державної влади практично не зустрічається – навпаки, найчастіше вони повністю підтримують та сприяють інвестору. Однак це відбувається здебільшого із явним дисбалансом у бік економічних пріоритетів.

Проте все ж таки зустрічаються і випадки, коли будівництву ВЕС перешкоджають окремі державні органи. Для прикладу можна проаналізувати справу щодо Долинської ВЕС на Івано-Франківщині. Так, відповідно до матеріалів справи у 2019 році ТОВ «Альтернатива Енергетика Прикарпаття» подало до Управління Державної архітектурно-будівельної інспекції в Івано-Франківській області (ДАБІ) повідомлення про початок виконання будівельних робіт щодо об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належить до об'єктів з незначними наслідками. Однак у результаті позапланової перевірки ДАБІ було виявлено порушення законодавства, а саме: розрахунок визначення класу наслідків у складі пояснювальної записки до проектно-документації розроблено з порушеннями та занижено клас наслідків до СС1. У зв'язку з цим ДАБІ вважало ТОВ «Альтернатива Енергетика Прикарпаття» винним у вчиненні правопорушення передбаченого п. 2 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» та наклало штраф у сумі більше 75 тис грн. За результатами судового розгляду було встановлено відповідність підготовленої проектно-документації чинному законодавству, і забудовник Долинської ВЕС unikнув штрафних санкцій [29].

Окрім протидії з боку екологів, громадськості, приватних осіб, конкурентів, деяких державних органів, вітроенергетика подекуди наштовхується на перепони, які не є специфічними, спрямованими саме проти будівництва ВЕС. Йдеться про такі юридичні бар'єри, що є проявами окремих загальних правових проблем, які у певній мірі можуть гальмувати розвиток не лише вітрової енергетики, але й інших галузей.

Яскравим прикладом може послужити ситуація, в яку потрапило ТОВ «Овід Вінд ІІ» під час проектування та будівництва ВЕС на Одещині. За укладеним договором оренди інвестор отримав земельні ділянки для зведення ВЕС. Однак для початку будівництва йому потрібно було додатково оформити право користування земельними ділянками під під'їзними шляхами. На своє звернення ТОВ отримало відмову та пояснення: оскільки земельні ділянки, в яких зацікавлений інвестор, досі належить до колективної власності КСП «Роксолана», жодні державні органи чи органи місцевого самоврядування не мають права розпоряджатися ними. Однак проблема полягала у тому, що КСП «Роксолана» припинило свою діяльність

більше 10 років тому, а Державний акт на право колективної власності на землю цього КСП було втрачено. Фактично, у результаті цієї юридичної «пастки» будівництво ВЕС було заблоковано. Рішенням Господарського суду Одеської області Державний акт (якого фізично не існує, але дані про нього збереглися) було визнано таким, що втратив чинність у зв'язку з ліквідацією юридичної особи [30]. Це дозволило розпочати необхідні процедури з оформлення права на земельні ділянки під'їзних шляхів до майбутньої ВЕС.

Таким чином, ВЕС стикнулося із загальною земельно-правовою проблемою, коли «*де-юре залишається колективна власність на частину пайових і невизначених земель колишніх КСП, хоча ЗК України цього не передбачено*» [31, с. 73]. І хоча прямо проблема колективної власності не пов'язана із будівництвом ВЕС, вона все ж здатна створити юридичні перепони для зведення відповідних об'єктів. Цей приклад – лише одна ілюстрація того великого масиву подібних загальних правових проблем, які перешкоджають нормальному розвитку економічних відносин.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити кілька важливих висновків. По-перше, розповсюдження вітроенергетики в Україні об'єктивно наштовхується на протидію з боку багатьох суб'єктів, права або інтереси яких можуть бути порушені внаслідок розміщення, будівництва та експлуатації ВЕС. Така протидія, втілена у судових спорах, добре висвітлює існування та подекуди загострення конфлікту різних публічних та приватних інтересів (екологічних, економічних, соціальних). Відповідна практика в Україні ще вибудовується, і в її структуризації, осмисленні та удосконаленні значну роль має відігравати саме юридична наука.

По-друге, можна виділити такі основні юридичні стратегії, які використовуються в Україні з метою протидії розміщенню ВЕС: земельна (на підставі порушень земельного законодавства), містобудівна (на підставі порушення містобудівних вимог), екологічна (на підставі порушення екологічних норм), адміністративна (на підставі порушення адміністративного порядку, процедури здійснення тих чи інших дій тощо). Слід наголосити на тому, що екологічна юридична стратегія демонструє низьку ефективність. Однією з причин такої ситуації можна вказати методологію, використану під час розробки законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля. Унаслідок цього еколого-правова стратегія боротьби з ВЕС фактично зводиться до вишукування та доведення наявності формальних порушень у проведенні відповідної оцінки, при цьому існування реальної екологічної загрози, тобто реальний зміст оцінки впливу на довкілля – залишається поза судовим розглядом.

По-третє, класифіковано випадки протидії вітроенергетичним установкам залежно від зацікавлених суб'єктів: опір з боку екологів та громадськості; опір з боку приватних осіб; опір з боку конкурентів; опір з боку державних органів. При цьому аналіз практики показав, що місцеві органи державної влади та органи місцевого самоврядування практично не чинять опору розвитку вітроенергетики, а навпаки – часто виступають на стороні інвестора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голенко В. Е. Правовий вимір вітроенергетики як тенденції розвитку сфери відновлюваних джерел енергії. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2015. № 5. С. 119–124.
2. Голенко В. Е. Відвід земельної ділянки як першочергова складова порядку створення та припинення генеруючих підприємств вітроенергетики. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 4. С. 45–50.
3. Платонова Є. О. Правові умови та особливості розміщення і функціонування вітрових електростанцій в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 122–129.
4. Платонова Є. О. Правові аспекти забезпечення екологічних прав громадян при будівництві вітрових електростанцій в Україні. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнар. наук.-практ. конф. Двадцять осінніх юридичних читань «Права людини в сучасному світі: проблеми теорії та практики» (Хмельницький, 1–2 жовтня 2021 року)*. Хмельницький: Хмел. ун-т управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 110–111.
5. Платонова Є. О. Правові аспекти будівництва вітрових електростанцій в Україні. *Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право, інституції, сучасні інформаційні технології*: матеріали Всеукр.

наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (Київ, 12 листопада 2021 р.). К. : Видавництво «Наукова столиця», 2021. С. 130–132.

6. Караханян К. М. Становлення та сучасний стан законодавчого забезпечення вітроенергетики в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 11. С. 25–32.

7. Karakhanian Karyna. World trends in the development of wind energy legislation. *The 4 th International scientific and practical conference "Innovations and prospects of world science"* (December 1–3, 2021) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2021. P. 1203–1205.

8. Караханян К. М. Законодавчі засади економічного стимулювання розвитку вітроенергетики в Україні. *Актуальні проблеми земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права*: матеріали кругл. столу (Харків, 10 грудня 2021 року) / за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2021. С. 98–101.

9. Кузьміна М. Вітроенергетика в Україні: законодавче регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 11. С. 35–38.

10. Кузьміна М. М. Розвиток вітроенергетики в Україні. *Економічна теорія та право*. 2015. № 2 (21). С. 133–141.

11. Павлига А. В. Переваги та недоліки використання вітрової енергетики: оцінка впливу на довкілля. *Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Рівне, 25–26 листопада 2021 року). Рівне: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Ч. 1. С. 147–149.

12. Павлига А. В. Щодо питання використання офшорних вітростанцій в умовах Covid-19 на міжнародній арені. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24-25 грудня 2021 року). Запоріжжя, 2021. С. 87–89.

13. Сушик О. В. Адміністративно-правові засади будівництва вітрових електростанцій на природоохоронних територіях із позиції оцінки впливу на довкілля: європейські виклики для України. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 134–143.

14. Павлига А.В., Дубінін Ю. С. Еколого-правові вимоги до розміщення та функціонування об'єктів вітрової енергетики в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 341–345.

15. Харитоновна Т. Є., Григор'єва Х. А. Протидія розвитку вітроенергетики в Україні: правовий аналіз практики. *На сторожі земельного ладу: до 20-річчя Земельного кодексу України*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. онлайн конф. (Київ, 26 листопада 2021 року) / за ред. проф. В. М. Єрмоленка. Київ: ФОРУМ, 2021. С. 77–80.

16. Постанова Верховного Суду від 13 квітня 2022 року у справі № 260/771/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/103944039> (дата звернення: 20.06.2023 року)

17. Рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 18 березня 2020 року у справі № 260/771/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/88498315> (дата звернення: 20.06.2023 року)

18. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 03 листопада 2020 року у справі № 260/771/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/92787005> (дата звернення: 20.06.2023 року)

19. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 02 вересня 2020 року у справі № 260/1058/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/91353681> (дата звернення: 20.06.2023 року)

20. Рішення Господарського суду Одеської області від 28 січня 2019 року у справі № 916/2272/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/79687325> (дата звернення: 20.06.2023 року)

21. Малишева Н. Р. Від довкілля Землі до космічного простору. Київ: Норма права, 2023. 340 с.

22. Постанова Верховного Суду від 22 вересня 2021 року у справі № 325/329/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/100179027> (дата звернення: 20.06.2023 року)

23. Рішення Миколаївського окружного адміністративного суду від 16 вересня 2020 року № 400/3396/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/100179027> (дата звернення: 20.06.2023 року)

24. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 02 грудня 2020 року у справі № 400/3396/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/93503290> (дата звернення: 20.06.2023 року)

25. Постанова Верховного Суду від 05 жовтня 2021 року у справі № 400/3396/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/100155698> (дата звернення: 20.06.2023 року)

26. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 09 листопада 2022 року у справі № 400/3396/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/107245028> (дата звернення: 20.06.2023 року)

27. Постанова Верховного Суду від 23 лютого 2023 року у справі №400/3396/19. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/109161554> (дата звернення: 20.06.2023 року)

28. Постанова Верховного Суду від 17 вересня 2019 року у справі № 907/283/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84350356> (дата звернення: 20.06.2023 року)

29. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду від 15 квітня 2021 року у справі № 300/555/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/96508963> (дата звернення: 20.06.2023 року)

30. Рішення Господарського суду Одеської області від 12 жовтня 2018 року у справі № 916/1155/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/77251860> (дата звернення: 20.06.2023 року)

31. Носік В. В. Проблеми законодавчого забезпечення правових форм використання земель сільськогосподарського призначення колективної власності в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 2. С. 72–82.